

PRECISIONS SOBRE LA CAMPANA MAJOR DE LA CATEDRAL

PER

ENRIC MIRAMBELL i BELLOC

La meva aportació a aquest homenatge al doctor Jaume Marquès és molt senzilla; extremadament senzilla; però és referida a una temàtica que a l'homenatjat li hauria estat plaent. L'interès que qualsevol tema històric despertava en el doctor Marquès augmentava si aquesta història es referia a la Catedral de Girona, la seva Catedral, i també la nostra Catedral.

Des del moment del seu accés a la canongia, el doctor Marquès es lliurà amb aplicació i generositat a l'estudi de la Catedral; tant pel que fa a la institució capitular, com a la materialitat del temple i del seu tresor monumental i artístic. Per ell el càrrec canonical no va representar ni una prebenda ni una canongia, en l'accepció que sovint es dóna a aquests termes, en un sentit pejoratiu sinònim de treball escàs, còmode, fàcil i productiu. Ell es va dedicar intensament i sense limitacions a la nostra Catedral, i tot el que es refereix a la seu gironina atreia la seva atenció i li resultava familiar.

És per això que en sumar-me a aquest homenatge he volgut fer-ho oferint aquest breu i modest estudi, que, pel fet d'estar dedicat a un tema concernent a la Catedral, ja justifica la seva incorporació a aquest elenc.

La campana major de la seu, batejada amb el nom de Beneta, i coneguda vulgarment com el *bombo*, i també com a *campana de les hores*, és la més antiga de les campanes gironines que es conserven. És de les poques que es van salvar de la maltempada del trenta-sis. I és també la de més grans proporcions; i també la que té una major significació en la vida ciutadana.

D'ella en parlen a bastament les monografies publicades sobre les campanes de la nostra ciutat, i també hi dediquen alguna referència llibres de temàtica general gironina¹.

Però al que han dit els anteriors historiadors podem afegir-hi algunes dades que hem trobat a la documentació notarial. Dades que amplien el que ja els autors esmentats ens havien donat a conèixer sobre aquesta monumental campana.

En altres ocasions ja ens hem referit a anotacions marginals que figuren en alguns protocols notariais i d'una manera concreta als fulls de guarda d'un llibre de comptes del notari gironí del segle XVI Miquel Martí Abric².

Els llibres de comptes que es conserven de la major part dels notaris, a partir del segle XVI, contenen detallades anotacions referents als honoraris corresponents a les diverses actuacions professionals del respectiu fedatari. Cada client hi té oberta la seva partida, on el notari fa constar la classe d'escriptura que li ha autoritzat, i el cost de cadascuna d'elles. Un índex d'atorgants, situat al començament o al final del llibre, serveix, fins a cert punt, com a índex de les escriptures autoritzades per cada notari.

Però en un dels llibres de comptes de l'esmentat notari Miquel Martí Abric, hi consten a més uns fulls dedicats a anotar comptes particulars; despeses de tipus familiar, que no deixen de tenir interès pel coneixement de la vida en aquells moments, i dels preus de les coses. I també hi deixà constància de fets ocorreguts a la ciutat, i que ell, que els visqué, considerava dignes d'ésser recordats.

D'aquestes anotacions ens interessen avui i aquí les que es refereixen a la construcció de la campana major de la Catedral. Algunes coses de les que diu concorden perfectament amb les que ja consten en la bibliografia que ens és coneguda. Altres representen noves aportacions, que complementen el quadre temàtic.

Ens diu el referit notari que el dijous 22 d'octubre de l'any 1573, a les set del matí, va ser buidada la campana major de la seu, pel mestre Antoni Senyer, de Girona. Per realitzar aquesta operació es muntaren dos forns a

¹ GRAHIT i GRAU, Josep. *Les campanes de Girona*. Girona, 1926.
 RAHOLA LLORENS, Carles. *La ciutat de Girona*. Barcelona, 1929, vol. II; pàg. 160.
 PLA CARGOL, Joaquim. *Gerona popular*. Girona, 1955 (4a ed.) cap. XV.
 CALZADA OLIVERAS, Josep. *Les campanes de la Catedral de Girona*. Girona, 1977.

² Arxiu Històric de Girona. Llibre de comptes del notari Miquel Martí Abric. Notaria Girona-5; vol. 639.

l'hort de la Sacristia major de la mateixa Catedral. S'empraren 160 quintars de metall. Aquest material utilitzat procedia de l'antiga campana major, que s'havia trencat; també de la campana que servia per donar les hores de la ciutat; i d'una altra campana; a més s'hi afegiren 20 quintars de metall que es compraren expressament per aquesta finalitat. Buidada que fou la nova campana, sobraren prop de 12 quintars de metall.

Per tant, el pes de la nova campana seria de 148 quintars. Aquest pes, equivalent a 6.156,8 kg, és sensiblement superior al de 4.800 kg que donen els autors esmentats. És l'única contradicció important que hem observat entre els dos textos.

Una altra discordança, aquesta més aviat de detall, la trobem en el cognom del constructor. Grahit l'anomena Cerva. En la transcripció de la llegenda que figura a la mateixa campana, i que, segons diuen, es va llegir amb gran dificultat, hi consta Sever. En canvi en les notes de Miquel Martí Abric es dona ben clarament el nom de Senyer. Consta també el cognom en aquesta mateixa forma, i amb una lectura que no ofereix cap dubte, en el document de concòrdia que comentarem més endavant.

La paraula *senyer*, en català antic; com també *senyerius*, en llatí medieval, equival a campaner o constructor de campanes. Però en aquest cas no podem suposar que hi hagi una confusió, perquè el document esmentat diu ben clarament: *Bartolomeus Senyer, senyerius*.

El que sí podríem admetre és que, tractant-se d'una família de constructors de campanes, ofici que es transmetia de pares a fills, el cognom Senyer tingués el seu origen en la paraula que servia per designar l'ofici. Però en el moment que ens ocupa ja havia pres constància com a cognom.

Seguint les anotacions del notari Abric, veiem com el diumenge, 21 de març de 1574 –que era la festa de Sant Benet– fou batejada l'esmentada campana, pel bisbe de Girona, fra Benet de Toco.

En la solemnitat se li posà el nom de Beneta. Actuaren com a padrins don Francesc de Marimon i domna Cecília, muller de Ramon de Xammar, cavaller, de Medinyà.

Sobre els problemes que ocasionà la fosa d'aquesta campana, Grahit ens conta una llegenda, que el doctor Calzada diu que es pot atribuir a alguna campana anterior a la que ara ens referim. Segons la veu popular, sorgiren unes desavinences entre el capítol catedralici i el constructor, per deficiències en la qualitat de la campana. Fins i tot es parla que la campana va haver de ser refosa i que el constructor, desesperat pel fracàs de la seva obra, va fugir i no es va saber mai més res de la seva sort.

Grahit fa esment d'un document notarial que diu no haver pogut localitzar, i del qual per tant desconeixia el contingut exacte. Aquest document, que he trobat i he pogut llegir, ens situa la qüestió en el seu punt just. Realment hi hagué diferències de criteri entre el capítol i l'artesà. Es plantejà un litigi que durà vint anys. El plet acabà per una concòrda i es resolgué la qüestió abaratint el preu que el capítol havia de pagar per la construcció de la campana.

Però el campaner ni fugí, ni deixà de romandre ben present i documentat a la nostra ciutat.

Dita concòrda es protocol·litzà el dia 11 de setembre de 1593, pel notari de Girona Joan Miquel Savarrés³.

El document és encapçalat en llatí i segueix el text en català.

S'exposa que hi ha entaulat un plet, a la Reial Audiència, entre Antoni Senyer i el seu fill Bartomeu, campaners⁴ de Girona, per una part, i el Capítol Catedral, per altra part. Que el Capítol pretenia que la campana major de la seu no havia estat ben buidada; ni havia reeixit d'acord al que s'havia concordat. I que no havent donat el bon resultat esperat, el que calia fer era refondre-la.

Per la seva part, els dits pare i fill sostenien tot el contrari. I encara reclamaven perquè el Capítol els havia de pagar les 200 lliures barcelonines que constituïen el preu preestablert per la realització del seu treball.

Atès que el litigi els estava ocasionant moltes despeses, i volent trobar una solució ràpida per liquidar la qüestió, s'havia arribat a la present concòrda, amb la intervenció de bones persones, desitjoses del bé i de la tranquil·litat d'ambdues parts contendents.

Les conclusions són les dues següents:

1) Les parts renuncien a la causa i a totes les accions empreses i es comprometen a no reclamar res més.

2) El Capítol pagarà a Bartomeu Senyer la quantitat de 150 lliures barcelonines. L'interessat firmarà la corresponent època, per l'esmentada quantitat, comproment-se a no demanar res més per aquesta causa i raó.

Veiem doncs que l'assumpte es liquidà amb un descompte de 50 lliures; quantitat molt considerable que representava una quarta part de l'import total.

³ Arxiu Històric de Girona. 54° *Liber Notularum*, del notari Joan Miquel Savarrés. Notaria Girona-6, vol. 571.

⁴ Sempre que en aquest treball usem el mot *campaner* és en l'accepció de constructor de campanes.

Pel que fa a la qualitat de la campana sembla que és ben garantida, després de més de quatre segles de servei diari. En aquests quatre-cents anys, la Beneta ha servit per marcar les hores de la vida ciutadana; per donar els tocs d'oració; per convocar a les solemnitats catedralícies; per exterioritzar la joia i el dolor de la comunitat gironina; per cridar a sometent; per avisar els ciutadans del perill d'aiguats, tempestes o bombardeigs.

Cap dels que han tractat d'aquesta campana ha fet esment de defectes en la seva sonoritat. Més aviat n'hem sentit i llegit elogis.

La campana Beneta és un element ciutadà imprescindible. Es troba profundament incorporada i arrelada a la vida quotidiana gironina.

Comprovada sobrerament la seva idoneïtat, amb uns resultats ben duradors, que acrediten el bon treball realitzat pels operaris, Senyer, pare i fill, és de justícia retornar-los la fama que durant vint anys el Capítol els discutí.

Ara ja no és possible restituir les 50 lliures que es veieren obligats a rebaixar en el preu del seu treball, per tal de poder-lo cobrar; però sí que és de justícia manifestar el bon record, l'agraïment, el reconeixement i l'admiració dels gironins, que després de quatre segles gaudim del resultat del treball ben fet dels artesans Antoni i Bartomeu Senyer.